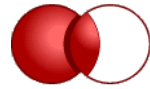

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU BUDŽETA-PRORAČUNA U FBiH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71000 Sarajevo, Tel: + 387 (0)33 221 623, Fax: 716 400, www. saifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, saifbih@saifbih.ba

UR: 014-02/05

**IZVJEŠTAJ
O REVIZIJI PROCESA PLANIRANJA STRATEŠKIH ULAGANJA , FINANSIJSKIH
TRANSAKCIJA VEZANIH ZA TAKVA ULAGANJA I UTICAJU ISTIH NA OBJAVLJENE
FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
na dan 31.12.2004. godine**

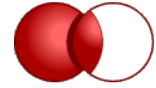
DIONIČKOG DRUŠTVA BH "TELECOM" SARAJEVO

Sarajevo, decembra 2005. godine

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU BUDŽETA-PRORAČUNA U FBIH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71000 Sarajevo, Tel: + 387 (0)33 221 623, Fax: 716 400, www. saifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, saifbih@saifbih.ba

**VLADI FBIH
FEDERALNOM MINISTARSTVU PROMETA I KOMUNIKACIJA
NADZORNOM ODBORU BH TELECOM DD SARAJEVO
UPRAVI BH TELECOM DD SARAJEVO**

NEOVISNO REVIZORSKO MIŠLJENJE

1. Obavili smo reviziju procesa vezanih za strateška ulaganja te sa njima povezanih finansijskih transakcija u objavljenim finansijskim izvještajima dioničkog društva «**BH Telecom**» Sarajevo na dan 31.12.2004.godine. Odgovornost za procese i finansijske transakcije snosi Uprava. Naša odgovornost je da damo mišljenja o pregledu procesa i povezanih finansijskih transakcija objavljenih u finansijskim izvještajima na osnovu provedene revizije.
2. Reviziju smo obavili na osnovu ovlaštenja u skladu sa Zakonom o reviziji budžeta/proračuna FBiH ("Službene novine FBiH", br. 48/99), i sa INTOSAI međunarodnim revizijskim standardima. Ovi standardi zahtijevaju planiranje i obavljanje revizije tako da revizija pruži razumno uvjerenje o tome ima li u finansijskim izvještajima značajnih pogrešaka, kao i da li su finansijske transakcije izvršene u skladu sa zahtjevima i propisima. Revizija je uključila ispitivanja, testiranje i prikupljanje dokaza koji potkrepljuju iznose i objave u finansijskim izvještajima. Revizija je također obuhvatila procjenu primjenjenih računovodstvenih politika te ocjenu značajnih procjena Uprave. Vjerujemo da nam naša revizija daje razumnu osnovu za naše mišljenje.
3. Provedenom revizijom procesa vezanih za strateška ulaganja i finansijskih transakcija vezanih za takva ulaganja utvrdili smo da:
  - Završeni procesi ulaganja ne provode se u skladu sa usvojenim politikama «BH Telekoma» d.d. Sarajevo, kojima je predviđeno da se po okončanju ulaganja vrši tehnički prijem, kolaudacija i knjigovodstveno stavljanje investicije u upotrebu. Posljedica nepoštivanja usvojenih politika dovodi do toga da se objekti puste u rad, a da knjigovodstvo ne dobije potrebnu dokumentaciju kako bi izvršilo evidentiranje, što se reflektira utjecajem na finansijske izvještaje i nepravilno iskazivanje troškova, a samim time i dobiti Dioničkog društva. Samo u 2004. godini naknadno utvrđena amortizacija iz prethodnih perioda iznosila je 10,3 miliona maraka, što je pojašnjeno u tački 5.1.
  - Nabavka opreme i materijala predviđenih projektima ulaganja, koji se čuvaju u skladištu do momenta ugradnje čija vrijednost je koncem 2004. godine iznosila 32,2 miliona maraka. Navedena vrijednost se iskazuje na investicijama u toku, što nije sporno, ali je dug period čekanja do ugradnje. Knjigovodstveni podaci pokazuju da ima uskladištenih roba i materijala u vrijednosti od 7,4 miliona maraka, na kojima nije bilo nikakvih promjena u posljednje dvije godine. Razlog ovome može biti tehnički zastarjela oprema i materijal, kao i gubljenje koristi od te imovine, što je preciznije obrađeno u tački 5.2.

- Ranije instalirana oprema, da li zbog zamjene, ili uvođenja nove tehnologije razmontira se i povlači u skladišta, a da pri tom taj proces ne prati potrebna dokumentacija, koja treba da se dostavi knjigovodstvu, kako bi se provelo knjiženje. Posljedica toga je da ima na skladištu povučene opreme ili investicionog materijala za koji se ne vodi evidencija, čime se gubi kontrola nad tom imovinom. Komisija za popis imovine koncem godine je ukazala na ovaj problem i obrazložila da se ne može izvršiti popis, jer za to nema potrebne dokumentacije, zbog čega se ni finansijska značajnost ne može procijeniti, što je pojašnjeno u tački 5.3.
4. Po našem mišljenju, **osim za izneseno u prethodnoj tački, vezano za ulaganja i povezane finansijske transakcije i njihov utjecaj na finansijske izvještaje realno su iskazane u izvještajima «BH Telecom» d.d. Sarajevo, za godinu koja završava sa 31.12.2004. godine.**

**Zamjenik generalnog revizora
Branko Kolobarić, dipl.oec.**

**Generalni revizor
Mr.sc. Ibrahim Okanović, dipl. oec.**

IZVJEŠTAJ O PROVEDENOJ REVIZIJI PROCESA PLANIRANJA STRATEŠKIH ULAGANJA, FINANSIJSKIH TRANSAKCIJA VEZANIH ZA TAKVA ULAGANJA I UTICAJU ISTIH NA OBJAVLJENE FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE ZA GODINU KOJA ZAVRŠAVA SA 31.12.2004. GODINE, DIONIČKOG DRUŠTVA BH TELEKOM

1. Uvod

BH Telecom 12.03.04 godine, registrovan je kao dioničko društvo. Društvo posluje od 1.januara 2002 godine.

BH Telecom je složena organizacija koja funkcioniše sa sedam direkcija, Inženjeringom i Glavnom direkcijom koje posluju na području FBiH.

Društvo pruža telekomunikacijske usluge na lokalnom, državnom i međunarodnom nivo kroz usluge fiksne telefonije, mobilne telefonije, usluge Interneta (BIHNET) i prijenos podataka (BIHPAK). Vrijednost kapitala na dan 31.12.04 godine iznosi 933.127.912. konvertibilnih maraka.

Državni kapital iznosi 90%

Mali dioničari 10%

Upisani kapital 31.12.01 godine iznosio je 634.573.580 konvertibilnih maraka. Akumulirana zarada sa 31.12.04 godine iznosi 288.363.255 KM, i fond rezervi 10.191.077 KM.

Ukupan broj uposlenih na dan 31.12.04. godine iznosio je 3056.

Sjedište društva je u Sarajevu, ulica Kulina bana 8.

2. Cilj i obim revizije

Cilj revizije je poslovanje BH Telecoma sa usmjerenim ciljem na investicije u 2004 godini. Revizija sastavnih dijelova finansijskih izvještaja predviđena je Revizijskim standardima FBiH (FBiH RS 800). Naše ispitivanje će obuhvatiti, efikasnost planiranja investicija, kao i realizacija istih; izvještavanje; ovlaštenja.

U skladu sa navedenim predmet revizije biće: kako uprava provodi propise u planiranju i realizaciji investicija; kako uprava vrši nadzor nad planiranjem i realizacijom investicija; kakve je uprava usvojila interne procedure za planiranje i realizaciju investicija; kako se odjeli pripremaju za svoj dio u nadolazećoj godini; korištenje sistema podrške u dijelu investicija.

Revizija ne obuhvata davanje mišljenja na finansijske izvještaje za godinu koja je završila sa 31.12.2004 godine. Ona obuhvata davanje mišljenja na povezane finansijske transakcije objavljene u finansijskim izvještajima sa 31.12.04 godine, koje se odnose na strateška ulaganja.

3. Okruženje u kojem se odvija poslovanje

U BiH je usvojen novi zakon o komunikacijama, usvojena je politika telekomunikacija do 2005 godine i shodno tome uslijedila je aktivnost CRA putem donošenja odgovarajućih pravila i izdavanje dozvola. Ta pravila su jasno definisala kraj 2005 godine kao prelomni period do kojeg je moguće detaljnije sagledati pravce strateškog razvoja i ponašanja BH Telecoma i pripreme za otvoreniju konkurenciju u dijelu pružanja usluga.

Prema zahtjevima regulatorne agencije Društvo je obavezno obezbijediti pokrivenost državne teritorije svojim signalom u procentu od 80%, što je zahtijevalo nova ulaganje.

Početak 2006 godine pojedinim uslugama koje su do sada mogli pružati samo postojeći operatori moći će sada obavljati svi koji ispune propisane uvjete za bavljenje tim poslovima. To će zasigurno utjecati na opseg usluga koje je do sada pružao BH Telekom.

Društvo je izradilo strategiju razvoja za period od 2003-2005 godine, u kojoj je kao strateški cilj postavljen zadatak da kao najveći operator zadrži svoju vodeću ulogu u pružanju svih telekomunikacijskih usluga. Poslovne aktivnosti unutar preduzeća za ostvarenje strateških ciljeva su determinisale opšte unutrašnje prilagođavanje novim uslovima poslovanja.

Na globalnoj razini evidentna je kriza u industriji telekomunikacija (u sektoru proizvodnje i razvoja i telekomunikacijskih sistema i usluga ali i u sektoru upravljanja mrežama i pružanju usluga) izazvana

nebalansiranim odnosom između regulatornih aktivnosti, liberalizacije tržišta, ubrzane globalizacije i dinamike razvoja telekomunikacija, a manifestuje se kroz bankrote određenih operatera prije svega u SAD, kroz finansijsku nelikvidnost velikih operatera prevashodno u Evropskoj uniji zbog visokih cijena taksi za dozvole za rad, kroz iskazane gubitke operatera (uglavnom zbog otpisa vrijednosti) i proizvođača zbog smanjenog obima prodaje, te kroz smanjenje broja uposlenih u telekomunikacijskoj industriji. To implicira i strateški odnos prema procesu privatizacije zbog evidentno smanjene zainteresiranosti velikih operatera.

Navedeni podaci samo su okvir u kojem radi i posluje društvo i uzimanje u obzir kretanja svjetskog i unutrašnjeg nivoa potrebne su strateške odluke. Društvo ima zasigurno još prostora za razvijanje svojih usluga jer pokrivenost stanovništva kako se to mjeri u svijetu je ispod tog nivoa. Takvo okruženje dodatno naglašava obavezu uprava na poslovno procjenjivanje budućih ulaganja i zarada od takvih ulaganja.

Dostignuta razvijenost telekomunikacijskih usluga u fiksnoj telefoniji, mjerena prosječnom gustoćom, brojem priključaka na 100 stanovnika (broj stanovnika BH je 3.832.301 Agencija za statistiku BiH) sa revidiranim periodom iznosi 26 priključaka dok su instalisani kapaciteti 34.

Broj korisnika u fiksnoj telefoniji na dan 31.12.04 godine je 691.604 instalisanih od čega 534.260 iskorištenih.

Stepen iskorištenosti kapaciteta u fiksnoj telefoniji iznosi 77,2 koncem 2004 godine.

Mobilna telefonija ima kapacitet od 990.000 pretplatnika. Ukupan broj korisnika na dan 31.12.2004 godine iznosi u sistemu 781.962 od čega aktivni korisnika 649.570.

4. Pokazatelji poslovanja

Uprava društva je objavila finansijske izvještaje za 2004 godinu, koji su revidirani od strane neovisne revizorske kuće Deloitte d.o.o Sarajevo.

Glavni pokazatelji poslovanja za 2004 godinu su:

(u 000) km

	2004	2003
Uspješnost poslovanja		
Ukupan prihod	569.024	526.824
Ukupni rashodi	390.228	377.077
Dobit prije poreza	178.796	149.747
Porez na dobit	14.063	11.904
Dobit poslije poreza	164.733	137.843
Pokazatelji dugoročne imovine		
Stalna sredstva	863.205	575.193
Od čega su:	-	-
Nekretnine, postrojenja i oprema ,neto	578.915	552.463
Dugoročni depoziti	100.000	-
Nematerijalna imovina	158.312	6.109
Avansi za nekretnine, postrojenja i opremu	13.326	1.666
Dati dugoročni krediti	7.716	9.407
Ulaganja neto	4.921	5.514
Unaprijed plaćeni troškovi	15	35

Neto povećanje imovine u odnosu na prethodnu godinu iznosi 288.012 hiljada maraka. Navedeno povećanje uslijedilo je najvećim dijelom na nematerijalnoj imovini na kojoj je iskazan iznos od 140 miliona, što se odnosi na licencu za mobilnu telefoniju koja će se plaćati u slijedećih 15 godina, a koju je društvo iskazalo kao ulaganje. Drugo po veličini povećanje su dugoročni depoziti u iznosu od 100 miliona, što su zapravo slobodna novčana sredstva oročena kod banaka na rok duži od jedne godine. Povećanje koje je vezano za strateška ulaganja iskazno je na nekretninama, opremi i ostalom u iznosu od 26,5 miliona.

Izneseni podaci su neto vrijednost iskazane imovine prema zahtjevima računovodstvenog iskazivanja, te oni ne obuhvataju troškove amortizacije kao i umanjenje imovine po svim drugim osnovama.

Novac koji je isplaćen na ime strateškog ulaganja u 2004 godini društvo je objavilo u izvještajima prema zahtjevima propisa. Ta ulaganja su u:

- Nematerijalna sredstva 156.704.764 KM,
- Materijalna sredstva 117.698.687 KM, od čega je uloženo u zemljište 0,6 miliona; građevine 41.6 miliona; oprema 63.6 miliona; stambene zgrade i stanovi 0.2 miliona; avansi za materijalna sredstva 11.6 miliona KM.

5. NALAZI I PREPORUKE

Cilj kojeg je BH Telecom sebi postavio je ostati vodeći operater u pružanju usluga fiksne, mobilne telefonije i prenosa podataka u regiji. Za ostvarenje ovog cilja neophodna su brza ulaganja i brza prilagodba tržištu i zahtjevima istog, što upravu tjera na visoku spremnost da prati ta zbivanja i ulaže u nove tehnologije.

Definisani cilj je stručno opredjeljenje organa upravljanja i uprave i kao takvog mi ne cijenimo. Ono što cijenimo je kako je uprava planirala, organizovala i nadgledala postavljeni cilj te kako je o tome izvješteno u finansijskim izvještajima i informacijama.

Ulaganje u 2004 godini je predviđeno

(u 000 km)

Naziv Izvršne direkcije	Prenesene investicije iz 2003 godine	Novo investicije u 2004 godini	Prvi plan 2004 god.	Rebalans plana	Konačni plan za 2004 godinu	Izvršeno sa Koncem godine
Fiksna	64.471	117.472	181.943	-42.799	139.143	60.195
Mobilna	74.936	87.670	162.606	-	162.606	93.422
paketska	3.766	11.050	14.816	-5.550	9.266	1.830
Poslovna podrška	5.182	7.576	12.758	-4.550	8.208	1.837
Inženjering	2.000	9.546	11.546	-8.000	3.546	114
Pravna		3.300	3.300	+ 0.438	3.738	3
Ukupno	150.355	236.614	386.969	60.461	326.507	157.401

Provedenom revizijom procesa planiranja uočili smo da je potrebno:

5.1 Značajno pojačati kontrolu nad poštivanjem usvojenih politika Društva, o završenim investicijskim ulaganjima i dokumentaciono servisiranje knjigovodstva sa dokumentacijom na koji način se zvanično pokazuje da je okončano ulaganje i da se aktivira sredstvo za namjeravanu upotrebu.

Utvdili smo da se investicije puštaju u upotrebu bez da se takvo puštanje provede na način koji je predviđen politikama Društva. Naime politikama Društva je predviđeno da se za završeno ulaganje treba provesti tehnički prijem, kolaudacija i knjigovodstveno aktiviranje. To znači da uprava nije uspostavila odgovarajuću kontrolu nad navedenim procesima kao i da nije nadgledala kako joj se implementiraju vlastita pravila.

Finansijsko računovodstvo je da bi ispravilo nepravilnosti u procesu realizacije investicija koncem 2004 godine obračunalo i uknjižilo iznos od 10.359/000 maraka, troškova amortizacije koji se odnose na prethodne godine. Ova knjiženja su posljedica početka korištenja stalnih sredstava, prije nego što su zaista, u skladu sa politikom Društva izvršen tehnički prijem, kolaudacija i knjigovodstveno aktiviranje.

Posljedica toga na finansijske izvještaje je da su nepravilno iskazani podatci o sredstvima u upotrebi, nepravilno iskazani troškovi amortizacije, a time i dobiti. Na taj način su podcijenjeni troškovi i precijenjen rezultat poslovanja za navedeni iznos. Uprava je imala saznanja o nepostupanju po pravilima Društva o čemu postoje i rasprave i zaključci. Tako je i Interna revizija Društva prepoznajući rizik ovakvog načina rada pregledala procese ulaganja i realizacije investicija o čemu je sačinila izvještaj, te izvijestila Upravu o stvarnom stanju u navedenim procesima. U izvještaju je navedeno pojedinačno svako ulaganje i propuštene radnje u skladu sa politikama Društva, zbog čega

mi ne navodimo pojedinačne primjere i ako u svojim spisima za to imamo dokumentaciju. Primjeri ukazuju na značajno nepoštivanje propisanih postupaka vezanih za dokazivanje završenosti ulaganja. Uprava je raspravljala o ovom izvještaju i podržala prijedloge Interne revizije. Nakon toga otpočela je kolaudacija većeg broja investicija koje su uzete u obradu, čiji efekat će se vidjeti u 2005 godini.

Ono što nismo vidjeli „a smatramo značajnim, to je da Uprava nije poduzela ništa na jačanju kontrolnog okruženja jer nije ispitala razloge postupanja suprotno usvojenim pravilima i za to primijenila mjere utvrđene svojim pravilima odnosno kodeksom ponašanja. .

Finansijsku značajnost kao i refleksije na finansijske izvještaje naprijed opisanog načina rada ilustriraćemo slijedećim podacima.

Pošto se postupak revizije provodio u decembru mjesecu 2005 godine, zbog značaja provođenja procesa vezanih za završena ulaganja, tehnički prijem i stavljanja u upotrebu istih „zatražili smo i dobili knjigovodstvene podatke o stanju investicija u toku koje su završene, čija vrijednost iznosi 105,9 miliona maraka. Za ta ulaganja formirane su komisije koje treba da izvrše kolaudaciju sa 31.12.2005 godine. Prema tim podacima za 11.9 miliona vrijednosti, nema kompletne dokumentacije i podataka jesu li završene ili nisu te jesu li u funkciji. Isto tako u investicijama u toku koje će se kolaudovati sa koncem 2005 godine postoji neaktivirana oprema još od 2002 i 2003 godine.

5.2 Značajno ojačati kontrolu nabavljanja opreme i investicijskog materijala koja se skladišti i čeka na ugradnju, te uvesti izvještavanje o istoj

Revizijom realizacije investicija utvrdili smo da se u visinu realizovanih investicionih ulaganja uračunava oprema i investicioni materijal koji je uskladišten i čeka na ugradnju. Način knjigovodstvenog iskazivanja kao investicije u toku nije sporan. Međutim sporna je period čekanja na ugradnju. Prema objavljenim podacima u finansijskim izvještajima, vrijednost materijalnih sredstava u pripremi sa 31.12.2004 godine je 122,4 miliona maraka, od čega uskladištena oprema i materijal iznosi 32,2 miliona maraka. Dakle četvrtina iznosa se prikazuje kao realizovana investicija, a zapravo je uskladišteni materijal i oprema.

Uprava nema svoje politike vezane za zalihe koje bi uredile visinu istih primjereno svom poslovanju.

Praksa rada od ranije je da se na ovom skladištu iskazuje oprema koja se poruči po investicionim projektima i koja kao takva mora stajati i ne otvarati se dok je ne ugradi dobavljač u protivnom se gubi garancija za ispravnost i odgovornost dobavljača.

Međutim evidencije o starosti materijala i opreme koji stoje na skladištu pokazuju da ima materijala i opreme koji stoje i po dvije godine tako da se postavlja pitanje opravdanosti prije svega vremena nabavke kao i svrhe takvih nabavki. Prema knjigovodstvenim podacima odnosno skladišnoj evidenciji, vidljivo je da ima opreme i materijala u iznosu od 7.4 miliona maraka koji su uskladišteni prije godinu i dvije.

Informacije koje se dostavljaju upravi i organima upravljanja, prema usvojenim pravilima iskazuju pod pojmom «realizovano ulaganja» sve isplaćene vrijednosti koje su odobrene za plaćanje od strane Izvršne direkcije za investicije. One sadrže i informaciju koliko se nalazi opreme u skladištu koja čeka na ugradnju. Međutim one ne sadrže informaciju o periodu čekanja plaćene opreme i materijala kao i razlozima takvog čekanja.

Uprava nema informacija o ovim zalihama koja bi pokazala koja se to oprema skladišti „ko je poručio i za koju investiciju i koliko dugo stoji na skladištu do ugradnje. Takvi podaci značajno bi doprinijeli praćenju dinamike ulaganja odnosno stepen završenosti projekta ali i ne manje važno upotrebljivosti uskladištenih zaliha.

Ove procese pregledala je i Interna revizija Društva koja je izvijestila o potrebi nadzora nad ovom imovinom. Nakon toga uprava je formirala posebnu komisiju koja je kao rezultat svog rada, predložila rashodovanje uskladištenih vrijednosti u iznosu od gotovo sedam miliona.

Pozitivno je reagovala uprava na nalaze interne revizije ali ono što nije urađeno a potrebno je da se zaustavi dosadašnji način rada i uspostavi razumna kontrola nad opisanim procesima jeste uspostava svoje politike za ove zalihe. Bez toga i kontinuirane kontrole nad tim postupcima izostaće očekivani efekti što ukazuju i navedeni podaci o starosnoj strukturi tih zaliha.

5.3 Obezbijediti da se postupa u skladu sa propisima i pravilima vezano za imovinu društva, vezano za ostatke investicionog materijala i demontažu opreme.

Pregledajući dokumentaciju vezanu za zaštitu imovine (popise) uočili smo specifično područje koje je opisala komisija za popis u svom izvještaju. Zapravo se radi o poslovnim događajima koji se dešavaju oko ugradnje investicionog materijala i demontiranja ugrađene opreme, a da iste ne prati dokumentaciona osnova koja bi završavala u knjigovodstvu. Obaveza je svaki poslovni događaj koji ima uticaja na finansijske izvještaje dostaviti na evidentiranje u knjigovodstvo zbog evidencije i crpljenja informacija.

Prvi proces koji treba urediti je vezan za ugradnju investicionog materijala, koji se ne utroši sav, i kao takav se vraća na skladište ali se nigdje ne evidentira taj povrat. Kada govorimo o ostacima navedenog materijala to znači da isti nije više upotrebljiv u investicijama iz ekonomskih razloga ali se može koristiti u redovnom održavanju ili prodati kao otpad. Evidencije se ne vode pa se finansijska značajnost ne može ni procijeniti ali značajnim smatramo da prenesemo informaciju Upravi da joj je to neuređen proces rada te da ga je potrebno urediti na način kako zahtijevaju propisi.

Posljedice ovakvog načina rada u praksi je da isplatite sredstva za investicijski materijal u jednom iznosu za određenu količinu, a ugradi se manja količina a time i vrijednost.

Takvi ostaci se ne evidentiraju i slažu ili ne slažu u skladište koji materijal je vaša komisija opisala kao «gomila» koju ne može popisati i procijeniti jer nema dokumentacije.

Drugi procesi koji se dešavaju, a ne prate ih potrebna dokumentacija i evidentiranje je oprema (centrale ili bazne stanice) koja se demontiraju zbog uvođenja nove tehnologije i koja se lageruje u skladište. Pri tome takve procese ne prati nikakva dokumentacija niti evidencija. Oprema ili dijelovi iste se mogu koristiti ili koriste za održavanje ili zamjenu opreme u funkciji, posebno u slučajevima kada se djelimično zamjenjuju bazne stanice ili centrale novom tehnologijom.

Zbog neispostavljanja a time i neevidentiranja kretanja ovakvih poslovnih događaja refleksije na finansijske izvještaje mogu biti značajne ukoliko ta oprema ima knjigovodstvenu vrijednost. Primjera radi ako se demontira oprema koja ima sadašnju vrijednost u bilo kom iznosu, od koje se ne očekuje da će donositi koristiti preduzeću ili će donositi koristiti ali u manjoj vrijednosti od navedene, potrebno je procijeniti, te shodno toj procjeni umanjiti vrijednost imovine, a razliku priznati kao rashod perioda u kojem se to radilo. Mi nismo mogli procijeniti efekte na finansijske izvještaje zbog nepostojanja dokumentacije, a značajnijim smatramo prenijeti Upravi informaciju o načinu rada koji je potrebno urediti.

Dokaz za navedeno je izvještaj o popisu Centralne popisne komisije sa 31.12.04 godine (str.17), koja je prilikom popisa izvijestila da nije stručna da procijeni upotrebljivost navedenog materijala i da bi naglasila značajnost istog opisala ga kao «gomila» za koju nije stručna izvršiti procjenu i popis.

5.4 Procesi nabavke

Procesi nabavke su revidirani sa ciljem da se uvjeri da li je Uprava obezbijedila osnove za odgovarajuću primjenu Zakon o javnim nabavkama koji je stupio na snagu početkom 2005 godine.

Provjera je isto tako vršena da se utvrdi koja je metoda izbora najpovoljnijeg ponuđača korištena u 2004 godini kada su primjenjivani propisi koje je donosila Vlada Federacije.

Shodno tome revizija nije obuhvatila konkretan izbor pojedinih dobavljača.

Utvdili smo da je:

a) Društvo je kao obveznik primjene propisa vezanih za nabavku roba i usluga i izvođenja radova u 2004 godini na osnovu propisa koje je donosila Vlada FBiH, izradila interna pravila za navedenu oblast.

Shodno važećim propisima Društvo je zatražilo i dobilo saglasnost od resornog ministarstva za nabavke određenih roba bez primjene propisanih postupaka. Odluka o utvrđivanju liste roba usluga i radova posebne namjene i okolnosti koji su izuzeti od primjene uredbe o postupku nabavke je odluka Vlade Federacije br. 456/2003 od 28.08.2003 godine, a listu roba koje se izuzimaju od primjene propisa je utvrdilo resorno ministarstvo 01-27-1032/03 od 25.08.2003 godine.

U 2004 godini sklopljeno je ukupno 117 ugovora za nabavku robe usluga i radova čija vrijednost iznosi 143,7 miliona maraka. Najveći iznos sklopljenih ugovora je sa dobavljačima izvan zemlje.

Vrijednost takvih ugovora je 98,0 miliona maraka ili 68,2% od ukupno sklopljenih ugovora. Preostali dio ugovora sklopljen je sa dobavljačima u zemlji koji opet prodaju robu stranih dobavljača.

U 2004 godini od ukupno sklopljenih ugovora od postupka primjene propisa za odabira najpovoljnijeg ponuđača izuzeto je 45 ugovora čija vrijednost je 110,5 miliona ili 76,9% ukupne vrijednosti sklopljenih ugovora. Navedene vrijednosti i ugovori odnose se na dva dobavljača. Takav postupak omogućen je navedenom odlukom i kako se vidi korišten je kao pravilo, a ne izuzetak. Uprava objašnjava da ovakav metod odabira najpovoljnijeg dobavljača je uslovljen samom tehnologijom koju koristi u pružanju svojih usluga od glavnih dobavljača Simensa i Eriksona te kompatibilnosti opreme tih dobavljača u dužem periodu.

b) U 2005 godini zaključno sa 30.09.05 godine, sklopljeno je 115 ugovora čija vrijednost iznosi 52,4 miliona maraka. Primjena skraćenog metoda nabavke (metod pregovarački bez objave) shodno zakonskim propisima korištena je kod 15 sklopljenih ugovora sa dva dobavljača u ukupnoj vrijednosti od 20,6 miliona maraka.

Provjerili smo da li su u skladu sa novim zakonskim propisima, usvojena sva potrebna akta kao i na koji način se prati implementacija vlastitih akata u postupku nabavke.

Naime početkom 2005 godine proces nabavke regulisan je po prvi put zakonom. Isto tako u februaru navedene godine stupio je na snagu zakon o javnim preduzećima koji je obavezan za primjenu u konkretnom poslovanju. Pored posebnog zakona o javnim nabavkama i zakon o javnim preduzećima uredio je neka pitanja vezana za proces nabavke. Tako je shodno tom zakonu obavezna izrada internog akta o nabavci koji za razliku od ranije treba da ima potvrdu o usaglašenosti sa zakonom. Upravi je stavljeno u obavezu da mora pratiti implementaciju vlastitih akata za odabir najpovoljnijih dobavljača, na osnovu čega će i vršiti korekcije istih ukoliko se pokaže potrebnim. Propisana je obaveza praćenja procesa nabavke po prvi put zakonom i organa upravljanja. Sve navedene zakonske postavke Uprava je usvojila.

Izveštavanje organa upravljanja o sklopljenim ugovorima se radi u skladu sa zakonom čime je data mogućnost organu upravljanja da kontroliše upravu u ovim procesima. Usvojen je pravilnik za postupak nabavke.

U društvu je formirana posebna služba za pripremu i raspisivanje tendera, zbog novog zakona o javnim nabavkama i primjene istog. Kontakt osobe su istakle da ima problema u primjeni zakona jer istim nisu obuhvaćene sve specifičnosti poslovanja ovog Društva. U takvoj situaciji teško i sporo se dolazi do rješenja oko istaknutih nejasnoća u primjeni propisa, što opet ima odraza na sporiju realizaciju ulaganja od očekivane.

Kao primjer navedeno je ulaganje za «ansablirane usluge», koje je planirano za realizaciju ranije. Tender je pokretan prije stupanja na snagu zakona ali nije odabran dobavljač. Sad se treba uskladiti sa tenderom o javnim nabavkama ali tu ima problema. Naime u Društvu su se opredijelili za ponudu paketske usluge korisnicima, koje podrazumijevaju uz uslugu i aparat. Ovakve usluge već imaju drugi operateri koji djeluju na području BiH. Ono što je zamislilo Društvo kao svoju ponudu korisnicima prema svojoj ocjeni dovelo bi do povećanja korištenja usluga, a time i povećanju prihoda. Međutim takva rješenja nije predvidio zakon.

Zbog navedenog, ukazujemo Upravi da ima zakonsku mogućnost da kao ugovorni organ zatraži ocjenu relevantnog tržišta na području BiH, na kojem djeluju tri operatora i konkurentnost tržišta za svoju djelatnost. Navedeno pravo uređeno je članom 3.tačka 4. Zakona o javnim nabavkama u BiH, Službeni glasnik 49/04.

6. Komentar

Uprava "BH Telecoma" d.d. Sarajevo se očitovala u ostavljenom roku na Nacrt Izvještaja o provedenoj reviziji procesa planiranja strateških ulaganja, finansijskih transakcija vezanih za takva ulaganja i uticaju istih na objavljene finansijske izvještaje na dan 31.12.2004. godine. Nacrt Izvještaja razmatran je na sjednici Uprave Društva i prihvaćen je bez primjedbi na iznesene nalaze i date preporuke. Uprava se obavezala zaključkom da će uraditi detaljan plan aktivnosti u cilju otklanjanja uočenih manjkavosti i unapređenja procesa planiranja, pripreme, realizacije i kolaudacije investicija u "BH Telecomu". Po usvajanju ovog Plana aktivnosti na Upravi Društva, isti će biti dostavljen Uredu za reviziju budžeta/proračuna Federacije Bosne i Hercegovine.

Ured za reviziju budžeta/proračuna u Federaciji BiH, pozitivno ocjenjuje da se o navedenom izvještaju raspravljalo na sjednici Uprave Društva kao i opredjeljenje na jačanju kontrolnog okruženja u primjeni i unapređenju vlastitih procedura u naznačenim procesima rada.

Zahvaljujemo se uposlenim "BH Telecoma" d.d Sarajevo na korektnoj i profesionalnoj saradnji s nama tokom provođenja revizije.

**Ovlašteni revizor:
Ismeta Junuzović, dipl. oec.**